

Verordening 650/2012

Welk recht is van toepassing op 'Europese' nalatenschappen?

Patrick Wautelet

Overzicht

- I. Ten geleide : de verordening in een notendop
- II. Welk recht (zonder rechtskeuze)
- III. Welk recht (met rechtskeuze)

I. Ten geleide

ErfrechtVo in een notendop

- Ambitie van de Verordening?
  - “Erfopvolging in de nalatenschappen” → erfrecht (definitie : art. 1 – 23)
  - Alle ipr-aspecten :
    - Rechtsmacht (art. 4-19)
    - *Toepasselijk recht (art. 20-38)*
    - Erkenning-tenuitvoerlegging
      - Beslissingen (art. 39-58)
      - Akten (art. 59-61)
    - Eur. Erfrechtverklaring (art. 62-73)

I. ErfrechtVo in een notendop

- Wat de Verordening NIET doet:
  - Fiscaal recht (art. 1 para. 1 en overweging 10)
  - Materieel erfrecht (zie evenwel art. 32/33 + toepassing buitenlands erfrecht)
  - Niet-erfrechtelijk overgang van goederen (schenkingen/pensioenregelingen/verzekeringsovereenkomsten, enz.)

I. ErfrechtVo in een notendop

- Wanneer is ErfrechtVo van toepassing?
- Niet beperkt tot zuiver 'Europese' nalatenschappen
- vb1. : Rus met woonplaats te Parijs en onroerend goed in Moskou
  - Franse Rben bevoegd (art. 4 – volledige nalatenschap)
  - Frans recht van toepassing

I. ErfrechtVo in een notendop

- vb2. : Nederlander gevestigd in Singapore; appartement in A'dam
  - Ndlse Rechtbanken bevoegd (art. 10-1 – volledige nalatenschap)
  - Recht van Singapore van toepassing
- Art. 20 : 'universele' draagwijdte
- → geen ruimte meer voor nationaal ipr (voor vragen die binnen materieel toepassingsgebied Vo vallen)

I. ErfrechtVo in een notendop

- Inwerkingtreding – onderscheid tussen verschillende data (art. 84):
  - *5 juli 2012* : art. 79, 80 en 81 'van toepassing'
  - *16 aug. 2012* : ErfrechtVo 'in werking getreden'
  - *16 nov. 2014* : art. 77 en 78 'van toepassing'
  - *17 aug. 2015* : Verordening 'van toepassing' (datum van overlijden)

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- Welk recht is vandaag van toepassing? Overzicht *commune ipr* van de LS:
  - Nationaliteit (DE, IT, SP, enz.)
  - Verblijfplaats/licging (FR, BE, LUX)
  - Gemengd systeem (Nederland - art. 3 HEV)
- rechtszekerheid zoek (ook omdat rechtskeuze niet steeds gehonoreerd – vb. art. 79 WIPR)
- bijzonder ingewikkeld (+ renvoi!)

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- ErfrechtVo. :
  - Eén aanknoping (art. 21): 'gewone verblijfplaats' (GV)
  - 'Monopolie' van de wet van de GV:
    - Devolutie (art. 23 par. 2 a/b/c/d/h/i)
    - Overgang van goederen (art. 23 par. 2 e/g)
    - Vereffening/verdeling (art. 23 par. 2 f/j) – *vgl.* art. 149 Boek 10 NBW

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- Gewone verblijfplaats?
  - Geen definitie in ErfrechtVo – 'hoofdverblijfplaats'?
  - In de meeste gevallen : vrij eenvoudig
    - vb. Nederbelg doch kinderen én zakelijke interessen in Ndd
    - vb. ondernemer gebaseerd in Hilversum vliegt 5 dagen per week naar andere LS
  - Één gewone verblijfplaats

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- Gewone verblijfplaats : bijzondere gevallen
  - _ vb. : Nederlander woont 6 maanden per jaar A'dam én 6 maanden Miami – in de 2 plekken ten volle geïntegreerd
  - _ vb. : Poolse vakman woont 10 maanden per jaar in België waar hij werkt – doch vrouw en kinderen zijn in Polen gebleven
- Overweging 24 :
  - _ indien erflater om professionele redenen voor een lange tijd in een andere LS is gaan wonen en werken, doch een nauwe en duurzame band met land van oorsprong behoudt
  - _ Erflater heeft afwisselend in verschillende LS gewoond zonder zich voor langere tijd in een ervan te vestigen

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- Relevant is GV “op het tijdstip van overlijden” (art. 21 par. 1)
- Mobiliteit van erflater → risico voor testamenten (en erfovereenkomsten) indien erflater verhuist
- Bovendien : onzekerheid over de geldigheid en afdwingbaarheid doordat GV kan wijzigen tussen datum van akte en datum van overlijden

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- Artt. 24-25 : bijzondere regel met *anticipatieve* redenering
- Testament (en erfovereenkomsten) onderworpen aan het recht dat van toepassing zou zijn indien de erflater "zou zijn overleden op de dag waarop de wilsbeschikking/overeenkomst is gemaakt/gesloten"

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- Bijzondere regel geldt alleen voor
  - “Toelaatbaarheid”
  - “Materiële geldigheid” - art. 26 :
    - Handelingsbekwaamheid
    - Specifieke beletselen
    - Uitleg
    - Ontbreken van geldige wil
  - Wijziging/herroeping
- Formele geldigheid → art. 27

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- Anticipatieve redenering – moeilijkheden:
  - Dwingt om GV vast te stellen zoals vaststond op het ogenblik van testament (tip : GV vastleggen in testament)
  - Leidt tot splitsing (wet van GV op ogenblik van overlijden sowieso van toepassing op art. 23-elementen, waaronder beschikbaar deel)
  - Draagwijdte : van toepassing op testament of ook inhoud ervan?

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- Mogelijkheden tot afwijkingen?
  - Uitzonderingsclausule (art. 21 par. 2)
  - Onbekend zakelijk recht (art. 31)
  - Renvoi (art. 34)
  - Openbare orde (art. 35)

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- 1ste afwijking : uitzonderingsclausule - “kennelijk nauwere band” (art. 21 par. 2) (vgl. art. 3 par. 3 *in fine* HEV)
- Toepassingen?
  - vb. : Nederlander vrij recent in Florida gevestigd na héél leven in Nederland?
  - vb. : Duitse bejaarde 'geëxporteerd' naar (goedkoop) bejaardentehuis in Slovakije?→ notaris dient standpunt in te nemen!

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- 2de afwijking : onbekend zakelijk recht
- vb. Nederbelg overleden in België - heeft per testament keuze voor Ndls recht gemaakt en vruchtgebruik met interingsbevoegdheid aan vrouw toegekend (art. 3-215 NBW)
- Kent België dit zakelijk recht?
Zoniet : wat is meest gelijkwaardig zakelijk recht onder Belgische recht (art. 31)?

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- 3de afwijking : renvoi
- Beperkte mogelijkheid (art. 34)
  - Enkel indien nalatenschap onder recht van een derde Staat valt, én
  - IPR van derde Staat verwijst naar:
    - Recht van LS
    - Recht van andere 3de Staat zonder verdere verwijzing

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- 4de afwijking : openbare orde
- Art. 35 : “indien zulks kennelijk onverenigbaar is met de openbare orde *van het land van het forum*” → geen Europese openbare orde – elke LS bepaalt zelf de grenzen van tolerantie
- Wanneer is er aanleiding om openbare orde te gebruiken?

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- In een aantal gevallen : geen twijfel
- vb. : art. 907 lid 3 Iraans BW :
mannelijke descendentes krijgen
dubbel van vrouwelijke
descendentes
- → openbare orde behoort tot
opdracht van de notaris!

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- Andere gevallen : twijfel mogelijk
- vb. : Engelsman met twee kinderen en woonplaats te A'dam – keuze voor Engels recht – draagt heel nalatenschap aan universiteit over
  - Geen bijzondere bepaling in Vo over legitieme portie (wel in ontwerp)
  - Wellicht zal het afhangen van nationale gevoeligheid (legitieme portie sterker in bepaalde landen)
  - Voorstel : laat het afhangen van concrete situatie (zijn kinderen/langstlevende behoeftig?)

II. Welk recht? (zonder rechtskeuze)

- vb. : Nederbelgen - per testament (met keuze voor Ndls recht) heeft man de vrouw volledig onderfd
- Quid ontvangst in België?
  - Onder Belgisch recht zou langstlevende vrouw (in beginsel) niet kunnen worden onderfd (art. 915*bis* BW)
  - Vrouw heeft toch recht op vruchtgebruik van woning en inboedel (art. 4:29 NBW) en op verzorgingsvruchtgebruik (art. 4:30)

III. Welk recht? (met rechtskeuze)

- (Beperkte) rechtskeuzemogelijkheid
– art. 22
- Keuze voor *nationaal* recht (niet het recht van gewone verblijfplaats)
(vgl. art 5 HEV) - nationaliteit:
  - Op het ogenblik van de keuze
  - Op het ogenblik van overlijden
(risico!)

III. Welk recht? (met rechtskeuze)

- Quid indien betrokkene twee nationaliteiten heeft?
  - Art. 22(1) in fine : *“Een persoon die meer dan een nationaliteit bezit, kan het recht kiezen van een van de staten waarvan hij op het tijdstip van de rechtskeuze de nationaliteit had”*
  - Overweging 41 : vastelling van iemands nationaliteit of meervoudige nationaliteit is een “preliminaire vraag”

III. Welk recht? (met rechtskeuze)

- Keuze slechts voor *hele* nalatenschap (eenheidsbeginsel) – geen splitsing (vgl. art. 6 HEV)
- Nuance : partiële keuze mogelijk op grond van art. 24 par. 2 / 25 par. 3
→ keuze slechts voor de toelaatbaarheid én de materiële gedligheid van een testament/erfovereenkomst (nut?)

III. Welk recht? (met rechtskeuze)

- Rechtskeuze meestal in een testament of erfovereenkomst:
  - Algemene keuze zonder verdere precisering : art. 22 – geldt voor de hele nalatenschap
  - Partiële keuze (art. 24(2)) – dient uitdrukkelijk te worden gepreciseerd

III. Welk recht? (met rechtskeuze)

- ErfrechtVo : rechtskeuze “wordt uitdrukkelijk gedaan ... of blijkt duidelijk uit de bewoordingen van die beschikking” (art. 22 par. 2)
- Impliciete keuze?
- vb. : Nederbelg bepaalt per testament dat stiefkind als eigen kind opgenomen wordt in de wettelijke verdeling (art. 4:27 NBW)

III. Welk recht? (met rechtskeuze)

- Rechtskeuzeclausule?
- vb1 : “De erflater bepaalt dat op de vererving en op de afwikkeling van zijn/haar nalatenschap Nederlandse recht van toepassing is”

III. Welk recht? (met rechtskeuze)

- vb2 : “Ik verklaar, voor zover nodig, dat op mijn nalatenschap Nederlands (erf)recht van toepassing is. Het is mijn wens dat ook de afwikkeling geschiedt naar Nederlands recht”

III. Welk recht? (met rechtskeuze)

- vb3 : “De erflater bepaalt dat Nederlands recht krachtens art. 22 Verordening 650/2012 op zijn/haar nalatenschap van toepassing is. De erflater verklaart tevens dat hij/zij over de draagwijdte deze keuze naar behoren geïnformeerd geweest is”

III. Welk recht? (met rechtskeuze)

- Rechtskeuze tussen 2013-2015
- Vraag : toepassing ErfrechtVo of nationaal ipr op dergelijke keuze?
- Relevantie :
rechtskeuzebevoegdheid op grond van de Vo beperkter dan op grond van huidige Nederlandse (art. 5 HEV), resp. Belgische (art. 79 W. IPR) ipr (keuze voor recht van GV)

III. Welk recht? (met rechtskeuze)

- Rechtskeuze tussen 2013-2015
  - Indien overlijden vóór 17.08.2015 : ErfrechtVo niet van toepassing – rechtskeuze ten volle beschermd door nationaal ipr
  - Indien overlijden na 17.08.2015 : ErfrechtVo ten volle van toepassing
    - Art. 22 vindt toepassing
    - Doch opvangbepaling art 83 §2 : keuze geldig indien
      - Voldoet aan vwen Vo
      - Voldoet aan vwen nationaal ipr (Staat van GV/nationaliteit erflater)

III. Welk recht? (met rechtskeuze)

- Inwerkingtreding van ErfrechtVo zal bestaande rechtskeuze niet aantasten : bestaande testamenten zijn 'Verordeningbestendig'
- → tot 17.08.2015 : keuze voor recht van GV blijft mogelijk – laatste kans!